

Ulmus glabra

49

Ruwe iep

De Althæa Pers

AS

BLAD

BLOETWIJZE

BIJPRODUCT

STUIFMEEL

WORTEL

ZAAD

ZOMERTAK

HOUT

SCHORS

VRUCHT

GASTEN DIERLIJK

GASTEN PLANTAARDIG

TAKDOORSNEDE

WINTERTAK

Ulmus glabra

Ruwe iep

Is 't iepenblad zo groot als 't oortje van een muis,
zaai zonder zorg de gerst op d'akker achter 't huis;
Is 't blad zo groot als 't oog van enen os,
dan geldt het haastje-repje erop los.

Oud-Nederlands boerenrijmpje.

De ruwe iep is een telg uit de iepenfamilie. Deze familie omvat ruim honderd soorten. De iep komt in alle werelddelen voor, met uitzondering van de koudste streken en de woestijnen.

¶ De Latijnse geslachtsnaam *ulmus* betekent *iepen* en de soortnaam *glabra* staat voor *glad*, een verwijzing naar de randen van de vruchtjes. De oudste benaming voor iepen is *olmen*. Deze naam komt, zij het met kleine variaties, in bijna alle Germaanse en Scandinavische talen en dialecten voor. Verschillende plaatsnamen verwijzen naar iepen en olmen. In ons land zijn dat waarschijnlijk *Ulft* en *Ulvenhout*, in België kennen we *Ieper* en in Duitsland de stad *Ulm*.

¶ In ons land verschenen de eerste iepen na de laatste ijstijd ongeveer gelijk met de zomereiken. Ze ontwikkelden zich aanvankelijk sterk, maar dat stagneerde ernstig door het gebruik van het loof als diervoedsel en het kappen van de bomen om ruimte te maken voor weilanden en akkerland. Heden ten dage is

er nog maar nauwelijks iepenbos. De iep is een uitgesproken stadsboom, die massaal is aangeplant langs wegen en lanen. Met name Amsterdam is een echte iepenstad. De iep is in kustgebieden goed bestand tegen het zout in de westenwind. Hij is erg stormvast en heeft weinig last van luchtverontreiniging.

¶ De ruwe iep is een prachtige, brede boom met een vaak uit meerdere koepels bestaande kroon. De takken gaan aanvankelijk in een boog omhoog om daarna neer te buigen. De kroon eindigt in een web van dunne, dooreen lopende twijgjes. Vooral in de winter is het beeld van de iep zo karakteristiek. Een hoogte van veertig meter met een leeftijd van vijfhonderd jaar kan onder ideale omstandigheden bereikt worden. De groeiwijze van de iep is gelijk aan die van de beuk. De oorspronkelijke top van de jonge boom wordt de eerste zijtak. Een sterke zijtak richt zich daarna op en zet de groei voort, buigt af en geeft het stokje door aan de volgende.

¶ De schors is aanvankelijk grijs en glad. Tijdens het ouder worden ontstaan er diepe groeven en spleten. Ook de kleur verandert naar steeds donkerder bruin.

¶ Het blad van de iep is veernervig, dubbelgezaagd met een scheve voet. De vorm is omgekeerd eirond en loopt aan het eind uit in een lange punt. Het langste deel van de scheve bladvoet valt over de bladsteel.

¶ De bloemen verschijnen eind februari, begin maart, ver vóór de bladeren, op het eenjarig hout. Ze zijn tweeslachtig en staan dicht opeen in de oksels van de

toekomstige bladeren. De bestuiving geschiedt door de wind.

¶ De vrucht bestaat uit een nootje dat omgeven is door een papierdunne, ovale vleugel. Hij is niet langer dan twee centimeter. In de lente zijn de vruchtjes het enige, groene deel van de boom. Ze worden vaak verward met de blaadjes, die echter pas uitlopen nadat de vruchtjes gevallen zijn. In mei-juni vallen ze namelijk massaal af.

¶ Naast eiken- en beukenhout is iepenhout een van de bekendste houtsoorten. Het lichtbruine tot donkerbruine, glanzende kernhout steekt scherp af tegen het vuilwitte spinhout. Het kleurverschil verdwijnt als het hout enige jaren gewaterd wordt, een handeling die de kwaliteit van het hout zeer ten goede komt. Iepenhout heeft een gelijkmatige, fijne nerf; het is vast en gelijkmatig van structuur. Het wordt veel toegepast in betimmeringen, lijsten, trappenhuizen en voor meubelen en gereedschappen. Van de bastvezels werd vroeger wel touw en textiel gemaakt.

¶ Het gaat erg slecht met de iepen. Langzaam verdwijnen de prachtige bomen uit stad en landschap. Dit proces is al sinds het begin van de vorige eeuw aan de gang en dat komt door de iepziekte. Deze ziekte wordt veroorzaakt door de iepenspintkever: *scolytus scolytus*. Die graaft zijn gangen in het spinhout en verspreidt zo een schimmel: *ophiostoma ulmi*. Als gevolg hiervan verstoppen de houtvaten. Op die manier wordt de kroon afgesneden van de

watertoevoer, de bladeren verwelken en de boom sterft. Zo is in grote gebieden wel negentig procent van het iepenbestand verloren gegaan. De ziekte is zeer moeilijk te bestrijden. Besmette bomen worden gekapt en van hun bast ontdaan, omdat de iepenspintkever zijn eitjes legt tussen de bast en het hout. De coördinatie in de bestrijding van de ziekte is, door bezuinigingen aan het einde van de vorige eeuw, in veel gemeenten verloren gegaan. Het gevolg is dat er recentelijk weinig of geen iepen meer zijn aangeplant.

¶ De iep speelt een bijzondere rol in de Germaanse mythologie. Twee bomen zijn onze stamouders geweest. De eerste vrouw, Embla, is geschapen uit iepenhout. De eerste man, Ask, uit essenhout. De godin Odin gaf ze adem, Hoenir geest en Lothor bloed. Op die manier werden volgens de oude Germanen de eerste mensen geschapen.

¶ De Grieken gebruikten iepenbast en -bladeren om hun samentrekkende werking. In het Liber Subtilatum beschrijft Hildegard van Bingen rond het jaar 1150 de iep als middel tegen jicht. Ook nu nog wordt in de kruidengeneeskunst met onderdelen van de iep gewerkt. Gekneusde bladeren en wat bast op een wond gebonden, bevorderen de genezing.

Vindplaats : Kikkerweg, Delft.

